21.11.2023

VASTAANOTTAJA
Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: K 17/2023 vp

Lausunto: Ilmastovuosikertomus 2023

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien asiaa K 17/2023 vp Ilmastovuosikertomus 2023. Ilmastolain mukaan valtioneuvosto antaa vuosittain ilmastovuosikertomuksen eduskunnalle. Siinä tarkastellaan päästö- ja nielukehitystä, toimien riittävyyttä päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi, lisätoimien tarvetta sekä keskipitkän aikavälin ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmien tavoitteiden ja toimien toteutumista. Lisäksi käsitellään sopeutumissuunnitelmaan sisältyvien toimien riittävyyttä ja toteutumista.

Keskeiset huomiot

Ilmastonmuutos, luonnonvarojen ylikulutus ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ovat vakava uhka luonnon lisäksi myös ihmisten hyvinvoinnille ja yrityksille. Yhteiskunnan tulee kiinnittää laajasti huomiota näiden asioiden ratkaisemiseen. Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että Suomen ilmastopolitiikka on kunnianhimoista, mutta samalla reilua ja tasapainoista. Kustannustehokkaat ja oikeudenmukaiset ilmastotoimet edellyttävät riittävää ja ajantasaista tutkittua tietoa.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja kiertotalouden edistäminen vaikuttavat laajasti myös yrittäjiin. Markkinoiden muutos riippuu paljon poliittisista päätöksistä, mutta myös teknologian kehittymisestä sekä muutoksista kuluttajien ja yritysten käyttäytymisessä. Talouden rakenteita tulee muokata niin, että fossiilittomista polttoaineista päästään eroon ja kiertotaloutta edistetään määrätietoisesti. Vero- ja tukipolitiikkaa tulee muokata tukemaan yhä voimakkaammin siirtymää kohti hiilineutraalia kiertotaloutta. Verotuksen painopistettä tulisi siirtää voimakkaasti työn ja yrittäjyyden verotuksesta kohti haittojen, kuten päästöjen, verotusta.

Pienet ja keskisuuret yritykset ovat avainasemassa ilmastotavoitteiden saavuttamisessa, sillä ne muodostavat suuren osan Suomen taloudesta ja työllisyydestä. Pk-yritykset tulee huomioida myös kansallisen ilmastopolitiikan laajentamisen sekä kehittämisen valmisteluissa ja täytäntöönpanossa. Yrittäjät tarvitsevat riittävästi tietoa, neuvontaa ja tukea uusien sääntöjen ja velvoitteiden noudattamiseksi sekä päästöjen vähentämiseksi.

Päästökaupan tulee olla ilmastopolitiikan ensisijainen ohjauskeino ja sen kattavuutta tulee edelleen parantaa. Koko EU:n riippuvuutta fossiilienergiasta on vähennettävä entisestään. Päästöttömien energialähteiden asema osana kokonaisuutta on varmistettava teknologianeutraaliuden periaatteita noudattaen. Tuuli- ja aurinkovoiman lisäksi myös ydinvoiman asema puhtaana energiamuotona on varmistettava.

Myös esimerkiksi suomalaisten ruokavalion muutos mahdollistaisi merkittävät päästövähennykset. Ruokavalioiden siirtymä mahdollistaisi ruoan tuottamisen huomattavasti nykyistä pienemmällä pinta-alalla (Kiinteistörakennetta kehittämällä kestävyyttä viljelyyn: KIVAPELTO-hankkeen loppuraportti, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 93/2022). Suorien päästövähennysten lisäksi muutos mahdollistaisi heikkotuottoisimpien peltojen siirtämisen tehokkaampaan käyttöön. Kestävämmän ja terveellisemmän ruokavalion edistämiseksi tulisi luoda ja julkaista parhaaseen saatavilla olevaan tutkittuun tietoon perustuva suunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriön johdolla valmisteltiin kansallista ilmastoruokaohjelmaa, mutta ohjelmaa ei julkaistu. Ilmastovuosikertomuksen mukaan maa- ja metsätalousministeriön johdolla on tarkoitus laatia EU:n kestävät ruokajärjestelmät -puitelainsäädännön mukaista taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävän maatalouden ja koko ruokajärjestelmän tavoite- ja toimenpideohjelmaa vuoteen 2040. Ohjelman laatiminen tulisi aloittaa viipymättä.

Vuoden 2005 jälkeen Suomen kokonaispäästöt ilman maankäyttösektoria ovat vähentyneet keskimäärin 2 prosenttia. Nettopäästöt sen sijaan ovat pysyneet lähes samalla tasolla viimeiset 30 vuotta. Tätä nettopäästöjen pitkän aikavälin kehitystä olisi hyvä analysoida tarkemmin osiossa 3.1 Kokonaispäästöt. Nyt kehityksen kuvailu rajoittuu nettopäästöjen vaihteluun välillä 30,2 Mt CO_2-ekvivalenttitonni ja 56,8 Mt CO_2-ekv. vuosina 2005–2022. Lisäksi Suomen nettopäästöjen kehitystä olisi hyödyllistä tarkastella keskeisiin verrokkimaihin suhteutettuna.

On erittäin positiivista, että uusin ilmastovuosikertomus sisältää katsaukset sektorirajat ylittäviin toimenpidekokonaisuuksiin, kuten kuntien ilmastopolitiikkaan, kiertotalouteen ja kulutuksen hiilijalanjälkeen.

Taakanjakosektori

Tärkeimmät taakanjakosektorin päästölähteet ovat tieliikenne ja maatalous. Suomi on sitoutunut vähentämään kotimaan liikenteen päästöjä vähintään 50 prosentilla 2030 mennessä. Vuoden 2045 tavoitteena on nollapäästöinen liikenne. Suomi on pitkien kuljetusmatkojen maa. Yritysten kuljetuskustannukset eivät saa nousta kohtuuttomasti liikenteen päästövähennyksiin pyrittäessä. Suomen talouden ja kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta liikenteen päästövähennystoimien kannattaisi painottua enemmän ammattiliikenteen ulkopuolelle. Ammattiliikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien tankkaus- ja latausinfrastruktuuria tulisi kehittää liikenteen päästövähennysten vauhdittamiseksi.

Kokonaisuutena taakanjakosektorin päästöt ovat vähentyneet 22 prosenttia välillä 2005–2022. Samalla jaksolla maatalouden päästöt eivät ole vähentyneet merkittävästi. Luonnonvarakeskuksen mukaan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman mukaiset toimet eivät riitä vuonna 2021 asetettuun 2035 taakanjako- ja maankäyttösektorien yhteenlaskettujen päästöjen vähentämistavoitteeseen.

Kuten ilmastovuosikertomuksessakin todetaan, peltomaan ala ja erityisesti turvepeltojen ala on tärkein yksittäinen maatalouden päästöihin vaikuttava tekijä. Suomen pelloista on turvepeltoja noin kymmenen prosenttia, mutta niiden osuus viljelysmaiden kaikista kasvihuonepäästöistä on yli 80 prosenttia. Turvepellot tuottavat noin 60 prosenttia koko maatalouden ilmastopäästöistä. Turvemaapeltojen

päästöjä voidaan vähentää huoltovarmuutta vaarantamatta, koska osa päästöjä tuottavista turvemaapelloista ei ole enää viljelykäytössä eikä maataloustukien piirissä.

Turvemaapeltojen ilmastotoimille tulisi luoda kannustimia. Ruoantuotannon ulkopuolella olevien turvemaapeltojen vettäminen olisi erittäin toimiva ja kustannustehokas päästövähennystoimi. Luonnonvarakeskus Luken arvion mukaan esimerkiksi 6000 peltohehtaarin vettämisellä voisi vähentää maatalouden ilmastopäästöjä enimmillään prosentilla, mikä olisi samaa luokkaa aiempien toimien yhteenlaskettujen päästövähennysten kanssa. 6000 peltohehtaain vettäminen maksaisi noin 30 miljoonaa euroa kolmelle vuodelle jaettuna. Aiempiin toimiin, kuten lietteen sijoituksen, ravinteiden kierrätyksen, ympäristönurmien perustamisen ja kerääjäkasvien kylvämisen tukiin, on investoitu noin 80 miljoonaa euroa vuodessa.

Maatalouspolitiikkaa tulisi uudistaa muuttaen samalla tukijärjestelmää tulosperusteiseksi. Tukijärjestelmän tulisi palkita tuottavuudesta sekä luonnon ja sen ekosysteemipalvelujen vahvistamisesta ja ylläpitämisestä. Maatalouden toimijoiden tulisi saada riittävä korvaus yhteisen hyvän tuottamisesta ja heikkotuottoisten peltojen muuhun käyttöön siirtämisestä. Nykyinen tukipolitiikka mahdollistaa ja myös sallii myyntitulottoman viljelyn eli peltopinta-alalle maksettavien tukien nostamisen mitään satoa myymättä. Myös seuraavalle CAP-kaudelle tulisi saada lisää päästövähennyskannustimia yhteisiin EU-tason tukiehtoihin.

Maankäyttösektori

Suomen maankäyttösektorin nettonielu on kutistunut merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Luonnonvarakeskuksen laskelman mukaan metsien ja puutuotteiden nielua tulisi vahvistaa vuositasolla noin 9–10 Mt CO2-ekvivalenttitonnin verran, jotta Suomi voisi saavuttaa velvoitekauden 2021–2025 vertailutason. Nielujen nopean vahvistamisen sijaan Suomi voi joko ostaa nieluyksiköitä muilta EU-mailta tai kattaa vajeen taakanjakosektorin lisätoimilla. Muilta jäsenmailta hankittavien nieluyksiköiden hintaa ja saatavuutta ei pystytä vielä arvioimaan. Monella jäsenmaalla on vaikeuksia saavuttaa taakanjakosektorin velvoitettaan.

Myös taakanjakosektorin lisätoimien hintaa ja toteutettavuutta on vaikea arvioida. Taakanjakosektorin lisätoimien hinnan on Suomen ympäristöministeriön mukaan arvioitu nousevan jopa 120–150 euroon per CO2-ekvivalenttitonni. Saastuttaja maksaa -periaatteen noudattamisen lisäksi nettonielujen vahvistamiseksi tarvittaisiin korvauksia hiilidioksidin sitojille. Luonnonvarakeskuksen mukaan maankäyttösektorilla on yli 10 miljoonan hiilidioksiditonnin suuruiset päästövähennysmahdollisuudet, joista vaikutuksiltaan merkittävimmät on listattu tutkimuksessa Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteet: Arvio päästövähennysmahdollisuuksista, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 7/2021 (Lehtonen ym. 2021). Tutkimus sisältää myös laadulliset arviot ilmastotoimenpiteiden vaikutuksista muihin ekosysteemipalveluihin, vesistökuormitukseen ja luonnon monimuotoisuuteen.

Jokaisen sektorin on osallistuttava omalta osaltaan ilmastonmuutoksen hidastamiseen. Tarvittaessa kansallisia toimia kannattaa kohdentaa aloille, joissa ne ovat kustannustehokkaimpia ja vaikuttavimpia. Hallituksen on linjattava tarvittavista toimista kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi sekä

maankäyttösektorin nettonielun vahvistamiseksi. Muutoin parhaaseen saatavilla olevaan tutkittuun tietoon pohjautuvia tavoitteita ei voida saavuttaa.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Roope Ohlsbom
ekonomisti

Viitteet

Niskanen, O., Valtiala, J., Wejberg, H., Torvinen, M. & Karhula T. 2022. Kiinteistörakennetta kehittämällä kestävyyttä viljelyyn: KIVAPELTO-hankkeen loppuraportti. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 93/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

Lehtonen ym. 2021. Maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteet: Arvio päästövähennysmahdollisuuksista. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 7/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. saatavilla: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-152-3